

5. Дулина, Г. С. Роль православной традиции в духовном становлении человека [Электронный ресурс] / Г. С. Дулина. — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-pravoslavnoy-traditsii-v-duhovnom-standovlenii-cheloveka/viewer>. — Дата доступа: 16.11.2023.15.11.2023.

6. Управление социальной, воспитательной и идеологической работы [Электронный ресурс] // М-во образования Респ. Беларусь. — Режим доступа: <https://edu.gov.by/molodezhnaya-politika/glavnoe-upravlenie-vospitatelnoy-raboty-i-molodezhnoy-politiki/upravlenie-raboty/informatsiya/programmy-vospitaniya/>. — Дата доступа: 15.11.2023.

7. Георгий (Шестун), иером. Православные традиции духовно-нравственного становления человека (историко-теоретический аспект) [Электронный ресурс] / иером. Георгий (Шестун). — Режим доступа: <https://azbyka.ru/deti/pravoslavnye-tradicii-duhovno-nravstvennogo-standovlenija-cheloveka-istoriko-teoreticheskij-aspekt>. — Дата доступа: 15.11.2023.

8. Тихая, Т. В. Православная культура как основа духовно-нравственного воспитания для детей дошкольного возраста [Электронный ресурс] / Т. В. Тихая, Л. Ф. Шайдуллина. — Режим доступа: <https://yamal-obr.ru/articles/pravoslavnaya-kultura-kak-osnova/>. — Дата доступа: 15.11.2023.

УДК 2-23

К. М. Матусевич

*Установа адукацыі «Мазырскі дзяржаўны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна»,
Мазыр, Рэспубліка Беларусь*

ВОБРАЗ БАГАРОДЗІЦЫ У КІТАБАХ, КАРАНЕ, ХРЫСЦІЯНСТВЕ І НАШЫМ АСЯРОДДЗІ

Уводзіны. У наш час словам з аднаго боку надзяляецца не вельмі шмат увагі, з другога боку, пры добрым аналізе скаладаных абставін разумеем, што шмат дрэннага адбываецца, калі людзі не думаюць, што гавораць і як. У нашай краіне ўсе адносіны паміж людзьмі замацаваны законамі і правіламі, якія ведаюць усе і іх выконваюць. У гэтым сэнсе наша краіна — выданты прыклад сапраўднага закона і слова. Пачалося ўсё са стварэння свету «Спачатку было Слова, і слова было Бог», потым гісторыя нараджэння Хрыста, Богачалавека, сапраўдны цуд па згодзе Марыі. І не глядзячы на тое, што з аднаго боку тэрыторыя з'яўлення хрысціянства не вельмі блізкая да нас, з другога геаграфічнае становішча нашай краіны дазволіла людзям наведаць па рэках іншыя краіны і знаёміцца з культурай народаў.

Месца жанчыны ў нашым грамадстве займае вельмі высокую пазіцыю. Гэта звязана ў першую чаргу з тым, што ўвесь пасляваенны час працавалі адны жанчыны і дома, і на прадпрыемствах, і гарады будавалі — большая частка мужчын загінула на вайне. Але такая выключная роля жанчын таксама дзякуючы вобразу Боскай Маці ў царкве. Яна займае значнае месца ў хрысціянстве, і ў жыцці. Для праваслаўнага чалавека зразумела, навошта маліцца Багародзіцы, прасіць Яе дапамогі.

Нарадзілася Божая Маці ад святых правядных бацькоў, Іакімы і Ганны, нарадзілася яна як вынік доўгіх малітваў, бо не было дзяцей у іх. Нарадзілася Яна калі бацькі былі ў сталым узросце [1, с. 96].

Апошнія тры дзесяцігоддзі наша краіна жыве сваёй незалежнай гісторыяй, у якой ёсць месца царкве. Зараз у праграму навучання школьнікаў уведзены прадметы па Асновам праваслаўя. Грамадства працуе такім чынам над вобразам традыцыйнай сям'і і каштоўнасцей сярод жыхароў краіны.

Асноўная частка. У артыкуле пералічаны асноўныя прыклады вобразу Маці Божай у праваслаўных нашай краіны, суседняй і сярод мусульман на тэрыторыі Турцыі, якая бліжэй да месцаў падзей, якія адбываліся ў першыя стагоддзі хрысціянства. Тэрытарыяльна турэцкая зямля мае больш святых месцаў, чым наша, больш знойдзем і храмаў, але сіла малітвы

і вобраз Божай Маці ў нашых людзей мацней. Турцыя у наш час — Кападокія са сваімі храмамі пад зямлёй (дзе хаваліся людзі), месца жыхарства і працы Святога Мікалая ў правінцыі Анталіі, Эфес — месца жыхарства Багародзіцы, першая царква ў свеце ў горадзе Хатай, апостал Павел нарадзіўся ў Тарсусе, правінцыі Мерсін.

Па колькасці наўныў месцаў, звязаных с пералічанымі святымі на беларускай зямлі няма, але аналіз матэрыялаў, жыцця, вобразу, ролі жанчыны і царквы ў нашай краіне паказвае, на колькі гэта тэма актуальна не толькі з пункту гледжання веры праваслаўнай, іслама, але і з пункту гледжання рэлігійнага і паломніцкага турызму. Нягледзячы на тое, што Турцыя знакамітая ва ўсім свеце і сярод нашых жыхароў, як турыстычная краіна, вельмі мала спецыялістаў па турызму можам там сустрэць. Цікавым з’яўляецца і лінгвістычнае параўнанне сэнсу слова «вандроўка», «турыстычная экскурсія». Калі ў нашай краіне ідзе гаворка пра мэтанакіраванае наведванне таго ці іншага месца, якое было арганізавана па запыту, размове ідзе толькі пра «экскурсійную вандроўку», але мы разумеем, што гэта абавязкова наведванне цікавых месцаў, будучь падавацца і грунтоўныя звесткі аб людзях і падзеях. Турэцкія ж суразмоўцы з турыстычнай галіны абавязкова да слова тур дабаўляюць слова *культурны тур*.

Дзякуючы артыкулу зможам падвесці вынікі ўвогуле асаблівасцям руху грамадства і яго поглядаў у Рэспубліцы Беларусь і Турэцкай Рэспубліцы. Божая Маці на беларускай зямлі займае асаблівае месца ў сэрцах жыхароў краіны — у кожным доме ёсць Яе ікона, блага-слаўляюць ёю і маладых. Вялікая колькасць храмаў нашага часу носіць назву ў Яе гонар, з цягам часу з’явіліся і свае цудадзейныя іконы. Ніжэй пералічаны ўсім вядомыя сярод іх.

Абраз Жыровіцкай Маці Божай належыць праваслаўным вернікам, але і ў католікаў ёсць ушанаваная копія, якая знаходзіцца ў Слоніме. Гэтую святую выяву знайшлі пастушкі ў лясным гушчары на квітнеючай грушы-дзічцы ў другой палове XVI ст.

Абраз Божай Юравіцкай згадваецца ў 1630 г. Арыгінал абраза Маці Божай Юравіцкай знаходзіцца у касцёле святой Барбары ў Кракаве. Адна з копій абраза змешчана ў Калінкавічах/Мазыры.

Цудадзейны абраз Маці Божай, Каралевы Палесся з’явіўся на лагішынскай зямлі падчас Паўночнай вайны, калі адзін з афіцэраў, што вазіў з сабою абраз, пасля начлегу забыўся забраць яго ў мясцовага старасты. Абраз занеслі ў святыню, дзе ён у хуткім часе праславіўся шматлікімі цудамі. Адноўчы ў вёсцы здарыўся вялікі пажар, падчас якога згарэлі ўсе навакольныя дамы, але касцёл ацалеў. Мясцовыя жыхары вераць, што святыню ўратавала Палеская Мадонна.

Цудадзейны абраз Маці Божай Берасцейскай, Маці-Выратавальніцы датуецца 16 стагоддзем Верагодна, абраз прывёз з Рыма біскуп Адам Іпацій-Пацей. Біскуп змясціў яго ў дамініканскім касцёле ў мястэчку Шараўка, на Падоллі. Падчас нашэсця татараў абраз быў вывезены, але ваявода Мікола Патоцкі вярнуў абраз і змясціў яго ў радавой капліцы ў Берасці [2].

Маці Боская «Мінская» займае значнае месца ў жыцці жыхароў сталіцы Рэспублікі Беларусь. 500 год таму гэты абраз быў знойдзены ў рацэ Свіслач, прыплыў супраць плыні і з таго дня зберагае горад. Здарылася гэта па старым стылі 13 жніўня 1500 года. Людзей здзівіла і прывабіла нязвыклае святло і ззянне, што сыходзілі з вады. Калі прыгледзеліся, распазналі святы абраз.

Гэты абраз стварыў сам евангеліст Лука, ён захоўваўся ў Візантыі, меў надзвычайную духоўную каштоўнасць. Калі ў 989 годзе сястра візантыйскіх імператараў Васілія II і Канстанціна IX Ганна выхадзіла замуж за кіеўскага князя Уладзіміра Святаслававіча, яна разам з іншымі царкоўнымі святынямі прывезла гэты абраз у крымскі горад Корсунь. Праз усё жыццё гэтая святыня мела для князя асаблівае значэнне, накіроўвала яго на добрыя справы, стрымлівала ад благага.

Калі войскі Менглі чарговы раз напалі на Кіеў, адзін з яго воінаў адабраў з абраза ўсе каштоўныя ўпрыгажэнні, а саму ікону кінуў у Днепр [3].

Нават цэнтральнае месца на гербе горада Мінска займае Багародзіца.

З даўніх часін Багародзіца выступае як надзейная абаронца ад усіх бед і нягод, ад нячыстай сілы, як суцяшальніца пакрыўджаных, заступніца дзяцей і спрыяльніца параненым.

Як пакутная вандроўніца, Мінская ікона Божай Маці разам са сваімі вернікамі спазнала горыч страт і нястач, радасць пастаяннага вяртання да жыцця. Яна стала ахоўніцай лёсу і жыцця жыхароў беларускай сталіцы.

Гэты прыклад гістарычных падзей яшчэ раз пацвярджае, колькі агульных рыс маем мы і жыхары сучаснай Турэччыны.

Горад Мар’іна Горка мае таксама назву у гонар Маці Боскай. Увогуле вялікая колькасць гербаў беларускай зямлі маюць хрысціянскі матыў.

Асноўнае свята восені пасля Дня настаўніка гэта Дзень Маці, супадае са святам царкоўным «Пакрава Багародзіцы» 14 кастрычніка. І тут супадзенне — цуд гэты адбыўся на тэрыторыі сучаснай Турцыі. Нават і зараз ёсць тая царква, дзе гэта адбылося.

У 10 стагоддзі, калі царом быў Леў VI напалі сараціны і тады святы Андрэй маліўся ў Храме Влахерна Калі ён падняў вочы, ён убачыў Маці Божую, якая трымала пакроў, што азначала, што яна збярэжэ Царград. Візантыйскі горад абараніла Багародзіца.

Пра цяперашні Стамбул заходзіць размова, калі мы кранаем тэму Сафійскага Сабору, Ая-Соф’і. Зараз будынак святыні адведзены пад мячэць, але ўсе выявы на сценах ёсць магчымасць падглядзець за тканінай. Выявы мазайкі вельмі добра праяўляюцца ў храмах, якія зараз наведваць могуць людзі па музейным квіткам у Стамбуле і іншых гарадах Турцыі. Так, напрыклад, у невялічкіх гарадах Кападокіі ёсць вельмі прыгожыя фрэскі — напрыклад, у горадзе Нідзе.

На пытанне «Як бараніць сябе ад зайздрасці адказваюць айцы»: — «Маліцца Усявышньому і яго Маці» [4].

Адным з метадаў працы над артыкулам з’яўляецца моўны і змястоўны аналіз тэкстаў Бібліі, Карану, павучальных кніг. Ніжэй падаецца прыклад на рускай мове тэксту Евангелія ад Матфея: «Иосиф же муж Её, будучи праведен и не желая огласить Её, хотел тайно отпустить Её. Но когда он помыслили это, Ангел Господень явился ему во сне и сказал: Иосиф, сын Давидов! не бойся принять Марию, жену твою, ибо родившееся в Ней есть от Духа Святого;

Родит же сына, и наречёшь Ему имя Иисус, ибо он Спасёт людей Своих от грехов их».

Дзіцячая Біблія на беларускай мове таксама распавядае гэты момант: «Даведаўшыся, што Марыя чакае дзіця, Іосіф хацеў пакінуць яе, але Гасподні Анёл явіўся яму ў сне і сказаў: “Іосіф, Давідаў сын! Не бойся, і прымі Марыю, жонку тваю, бо тое, што нараджаецца ў ёй, ёсць ад Духа Святога. Народзіш жа сына, і дасі Яму імя: Ісус, бо Ён выбавіць Сваіх людзей ад храхоў іх» [5].

У Бібліі выдзенай на турэцкай мове мы знаходзім словы Евангелія ад Матвея: **Meryem’i kendine eş olarak almaktan çekinme. Çünkü ondan oluşan Kutsal Ruh’tandır. Bir oğul doğuracak, O’nun adın İsa koyacaksın. Çünkü o halkın günahlarından kurtaracak** [6]. (*...не саромейся быць мужам Марыі, яе выбраў Дух Святы. Народзіцца ў яе сын. Нарачэш яго іменем Ісус. Ён з’явіцца каб абараніць чалавецтва ад граху*).

На турэцкай мове Іса сын Мер’ем (Марыі), на беларускай і рускай мове — Сын Божы. Гэта вельмі добры прыклад, чым адрозніваюцца адносіны і ўспрыяцце Марыі. Неабходна таксама падкрэсліць увогуле наяўнасць складаннасці пры перакладзе з адной мовы на другую. Значную ролю выконвае пад час перакладу тое, якім чалавекам з’яўляецца перакладчык, наколькі ён сам ведае аб чым ідзе размова і расповяд. Складанасці і адрозніванні ёсць нават у перакладах з царкоўнаславянскага на рускую мову. Многія лічаць, нават, што розны і сэнс. Так, хрысціяне адзін аднаго могуць называць братамі, а турэцкія аўтары ў гэтых словах шукаюць сэнс «родных братоў» Ісуса, што не пацверджана на самай справе ніякімі крыніцамі.

У выданні пра Марыю турэцкі аўтар робіць акцэнт на тым, што вобраз Марыі вельмі добры прыклад для жанчын іслама і сусвету.

Allah tarafından seçilip temizlenen ve dünya kadınlarına örnek model olarak takdim edilen Hz. Meryem'e ve O'nun müntesibi olduğu İmran ailesinin üzerine olsun [15].

Цікавае параўнанне колькі разоў у хрысціянскай кнізе падаецца імя Марыі і ў Каране: у Каране 34 разы піша аўтар, а ў хрысціянскай кнізе на турэцкай мове 19 разоў сустракаецца імя Мар'ем, 12 Мар'ям і 7 разоў Марыя.

Hristyanların kutsal kitabının ikinci bölümü olan 'Yeni Ahid'de Maryem adı on dokuz defa geçmektedir. Bunlardan on iki tanesinde 'Mariam' yedi tanesinde de 'Maria' olarak telaffuz edilmektedir.

Müslümanların kutsal kitabı Kur'anı Kerim'de ise Meryem ismi otuz dört defa geçmektedir [7, p. 15].

Yeni doğan hiçbir çocuk yoktur ki, doğarken şeytan ona dokunmasın. Onun dokumasından çocuk ağlar. Bundan yalnız Meryem ile oğlu müstesna kalmıştır [7, p. 66].
Усіх дзяцей кранае чорт, калі яны нараджаюцца. Тады яны пачынаюць плакаць. Але гэтага мінулі Багародзіца са сваім сынам.

Her iki anlatımda da Meyrem bakiredir. İncillerde Meryem, İsa (a.s.)'ın doğum arafesinde Yusuf adlı bir kişiyle nişanlıdır. Kur'an ise bu konudan hiç bahsetmemektedir [7, p. 151].
Марыя ва ўсіх сэнсах была нявіннай. У Бібліі напісана, што на момант народжання Ісуса Марыя заключыла шлюб з Іосіфам. У Каране аб гэтым нічога не пішуць.

Meryem, kendisini Allah'a adanmış ve ırzını korumuş olan tertemiz bir kadın. İffetin, duruluğun, temizliğın, teslmiyetin ve Allah'a kul oluşun sembolü [7, p. 312].
Марыя ўсё жыццё прысвяціла Богу, Яна вобраз жанчыны з самымі чыстымі пмысламі. Дзякуючы сваёй чысціні ў Алаха Яна як самая чыстая і прыгожая птушка — лебедзь. Аўтар гэтай кнігі нават па-мастацкі апісаў сутнасць Багародзіцы.

Гады атеізму ў мінулым стагоддзі прывялі да таго, што ні было ікон у царквах, дамах — некалькі пакаленняў было выхавана без Бога. Як жудасны вынік — шмат абортаў. Калі б людзі з дзяцінства глядзелі на іконы і бачылі на іх Маці і Дзіця, яны б разумелі, што адбываецца з імі, і каго яны нараджаюць/ці збаўляюцца — не біялагічную істоту, а чалавека па Божаю абліччу.

«Песнь Пресвятой Богородице: Богородице Дево, радуйся, Благодатная Марие, Господь с Тобою; благославена Ты в женах и благословен плод чрева Твоего, яко Спаса родила еси душ наших».

Тэксты кніг пра Багародзіцу на рускай мове. Вельмі ўважліва трэба не толькі перакладаць, але і чытаць, нават пісаць. Ніжэй мы бачым, што з вялікай літары напісаны нават займеннікі, калі размова ідзе пра Маці Божую. «Молись о том, что мать твоя была тебе образом Божией Матери на земле. Чтобы через нее дошла до тебя любовь настоящей Божией Матери на небесах».

«Об отношении Церкви к женщине можно судить по тому, как высоко ставит Церковь Божью мать, прославляя Её больше, чем всех святых и даже больше самих ангелов как «честнейшую херувим и славнейшую без сравнения серафим». Пресвятая Богородица является матерью Христа и Матерью Церкви — в ее лице Церковь прославляет материнство, являющееся неотъемлемым достоянием и преимуществом женщины. Примечательно, что протестантские церкви, поручившие женщинам совершение Евхаристии и прочие священнические функции, не почитают Богородицу и не молятся Ей. Но Церковь, лишена Божьей Матери, утрачивает полноту, так же как не является полноценной Церковью община, лишённая священства. Если отцовство реализуется в лице иерархии — епископата и священства, то материнство присутствует в Церкви в лице Пресвятой Богородицы».

«Православная Церковь прославляет Богородицу как Приснодеву. Этот термин, утверждённый V Вселенским Собором 553 г., подчеркивает девство Богородицы до Рождества Христова, в самом Рождестве и После Рождества. Богородица также именуется Пресвятой, Пречистой и Непорочной. Православная Церковь, основываясь на древнем предании, верует, что Божья Мать после Своей смерти в третий день воскресла и была вознесена с телом на небо, как Христос и некоторые ветхозаветные праведники» [8; 9].

Аб ролі Багародзіцы гавораць толькі некалькі слоў: «Божья Матеръ стоит во главе сонма святых, прославляемых Церковью. Почитание святых и молитва к ним является древнейшей традицией Церкви, сохраняющейся с апостольских времён» [10, с. 121].

«...Если будешь понуждать себя читать Псалтырь со вниманием и вставлять чаще молитву Иисусову, Божией Матери и всем святым, то скорбь твоя утихнет, и ты получишь большую пользу душевную» [13, с. 234].

«В наименование иконы «Споручницы грешных» заключается большой смысл. Люди оступились, совершили преступление и несут наказание. А Божья Матеръ является их споручницей, т. е. Поручительницей за всех грешных, которые осознают, что оступились и хотят вернуться на путь добродетельной жизни» [14, с. 96].

«Царица Небесная, сжалившись над местным людом из-за тяжелого труда и бездуховного быта, восхотела укрепить его Своей благодатной помощью. Она явилась селянину по имени Кирик и указала место для возведения православной церкви, которая вскоре была построена ляденским и окрестным населением» [15].

Свято-Рождество-Богородичный монастырь в деревне Юровичи Калининского района Гомельской области впервые упоминается в документах XVIII века.

Заклучэнне. Турызм мае вялікую колькасць мэт. Гэта цудоўны спосаб уздзеяння на псіхалогію, пачуцці, думкі людзей. Турцыя — найлепшы партнёр развіцця турызму. Мы для іх таксама. Кожная вандроўка ў Турцыі ўключае наведванне месцаў хрысціянства. Але паломніцкім турызмам гэта назваць складана. З аднаго боку цяжка асэнсоўваць, што для туркаў гэта толькі шанец зарабіць грошы. Але сіла месца, дзе знаходзяцца святыні, дапамагае вялікай колькасці людзей паразважаць над сэнсам жыцця менавіта там. Беларуская зямля таксама цудоўны прыклад сапраўднага жыцця, сапраўдных адносін адзін да аднаго, свабода жанчынам адзявацца і выглядаць прыгожа, а мужчынам — не толькі працаваць, але і глядзець дзяцей і пры гэтым заставацца сапраўдным мужчынам.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Всесвятая, Паломник. — М. : 2001. — 254 с.
2. Булгаков, С., прот. Упина неопалимая: опыт догмат. истолкования некоторых черт в православ. почитании Богоматери / прот. С. Булгаков. — Париж : [б. и.] 1927. — 288 с.
3. Бутэвіч, А. Адвечны покліч Радзімы [Электронны рэсурс] / А. Бутэвіч. — Рэжым доступу: <https://www.rulit.me/books/advechny-poklich-radzimy-read-344134-1.html>. — Дата доступу: 20.10.2023.
4. Всецарица: летопись исцелений : в 2-х ч. — М. : Алексеев. ставропигиал. жен. монастырь, 2017. — Ч. 1 : Период с 1996 по 2013 г. — 47 с.
5. Дзіцячая біблія. — Стакгольм : Ін-т перакладу Бібліі, 1992. — 542 с.
6. İncil, Kutsal Söz yayınları, 2019. — 530 s.
7. Adem Karatas, Hz. Meryem: Azra Yayıncılık, 2012. — 325 s.
8. Акафист пресвятой Богородице ради чудотворного ея образа, именуемого Всецарица. — М. : 1996. — 16 с.
9. Ступени : журн. Минск. духовной семинарии. — 2015. — № 3 (59). — 48 с.
10. Молитвы, акафисты, каноны и Псалтырь ко Пресвятой Богородице. — М. : Трифонов Печенг. монастырь : Ковчег, 2002.
11. Иларион (Алфеев), иером. Таинство веры. Введение в православное догматическое богословие / Иларион (Алфеев), иером. — М. : Изд-во Братства Святителя Тихона, 1996.
12. Никон (Воробьев), игум. Духовный Азбуковник / игум. Никон (Воробьев). — М. : Благодетие, 2017. — 263 с.
13. Единением и любовью спасёмся. — Минск : Изд-во Белорус. Экзархата, 2001. — 159 с.
14. Заступница усердная: 43 молитвы к Божией Матери перед ее святыми иконами. — М. : Ковчег. — 95 с.
15. Благовещенский ляденский мужской монастырь [Электронны рэсурс]. — Режим доступа: <https://liady.by/>. Дата доступа: 20.10.2023.